חנוכה

א. מצות נר חנוכה איז גלייך צו מצות מזוזה [1] דערמיט וואס ביידע (סיי מזוזה סיי נר חנוכה) דאַרפן זיין (א) בייַ דער טיר [2] (פון בית אדער פון חצר [3]), און (ב) מבחוץ [4].

ואעפ"כ איז אַ גרויסער אונטערשייד צווישן זיי *[5]:

ערשטנס, מזוזה דאַרף זיין מימין און נר חנוכה דאַרף זיין משמאל [6].

צווייטנס, דאַס וואס מזוזה דאַרף זיין מבחוץ איז עס (ניט צוליב דעם חוץ, נאָר) וויַיל דאָרט איז דער אָרט וואו עס פאַנגט זיך אָן דער בית אדער חצר [7]. דאַקעגן דאַס וואס נר חנוכה דאַרף זיין מבחוץ איז — וויַיל ענינו איז צו באַלייכטן דעם חוץ, דעם רשות הרבים [8].

און לויט דעם וואס עס איז ידוע אַז (די יניקה פון בחי') רה"ר, טורי דפרודא, איז (פון) קו השמאל — י"ל אַז די דאַזיקע צוויי חילוקים זיינען אַפהענגיק אַיינער פון צווייטן [9].

ב. אויף מצות מזוזה שטייט אַז זי איז שקולה כנגד כל המצות — וויַיל זי איז כולל אַלע מצות [10]. דערפון איז פאַרשטאַנדיק אַז די צווי ענינים הנ"ל שבמצות מזוזה, איז דוגמתם פאַראַן אין אַלע מצות, וואָרום די פרטים זיינען דאָך בדומה צום כלל.

און ווי מען זעט טאַקע ביי מצות, אַז רוב המצות ככולן:

א) דאַרפן געטאָן ווערן ביד ימין [11] (און ביי קרבנות איז עס מעכב אפילו בדיעבד [12]).

ב) זיינען ניט פאַרבונדן מיט "חוץ" [13]. פאַראַן מצות וועלכע מען

---

1) בד"ה נ"ח תש"ד בתחלתו: "במזוזת הפתח יש שתי מצות א' דאורייתא . . והיא מצות מזוזה . . והב' מצוה דרבנן כעין דאורייתא והוא מצות הנחת נ"ח". ומזה משמע קצת שהמצוה דאורייתא שממנה יוצאת ונמשכת מצות נ"ח (ראה אגה"ק סכ"ט — קנ, א) היא מצות מזוזה. ולכאורה י"ל דנמשכת מנרות ביהמ"ק — כפשטות הענין. וראה להלן סעיף ה' ובהערה 25.

2) שבת כא, ב. מנחות לג, ב.

3) ראה רש"י (ד"ה מבחוץ) ותוס' (ד"ה מצוה) שבת שם.

*3) היינו במקום שישנן שתיהן, אבל יש מקום (וזמן) שמחוייב בנ"ח ואין שם מצות מזוזה (ראה שו"ע יו"ד סרפ"ו"ז) וכן להיפך (פתחים שבפנים. ועוד. זמן שמחוץ לזמן המבואר בשו"ע או"ח סי' תערב). וראה לקמן הערה 5.

4) שבת כב, א.

5) שלכן, גם כשיש מזוזה בפתח חצירו — לא פטר בזה את ביתו. ועד"ז י"ל בשאר התילוקים דבהערה *3.

6) וכמבואר בארוכה בד"ה נ"ח (תרמ"ג ותש"ד) בתחלתו. ולהעיר גם מאוה"ת ר"פ מקץ (נעתק לעיל ע' 201 הערה 31).

7) תו"א מב, סע"ג ואילך. המשך מצה זו תר"ם פנ"ט. ד"ה נ"ח תרמ"ג (שם ובסופו) ותש"ד (בסופו).

8) סדור ערה, א.

9) ראה שו"ע או"ח סי' ב' (בשו"ע אדה"ז — סעיף ד'). וראה גם במקומות שנסמנו בהערה 32.

10) רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ה הי"ח.

11) ואפילו המצות דפורים (מקרא מגלה וכו'), אף שמפרסמים הנס דפורים, אין

דאַרף מקיים זיין דוקא בפנים, אפילו די מצות וואָס מען קען זיי טאָן אויך בחוץ, ברה"ר — האָבן זיי דאָך, ביי זייער קיום ברה"ר, קיין שום ספע־ציעלע פאַרבונדנקייט ניט מיטן חוץ (והראי' מיני' ובי': מען קען זיי טאָן אויך בפנים). און די מעגלעכקייט צו טאָן זיי ברה"ר פונקט ווי בבית, נעמט זיך דערפון וואָס אַט־די מצות זיינען בכלל ניט פאַרבונדן מיט קיין מקום מסויים.

עפ"ז קומט אויס, אַז מצות נר חנו־כה, וואָס דאַרף זיין בשמאל און (דוקא) מבחוץ, טיילט זיך אויס (ניט נאָר פון מצות מזוזה, נאָר אויך) פון רוב ה־מצות ככולן.

ג. דער אונטערשייד פון נר חנוכה און די אַנדערע מצות, איז בדוגמת החילוק צווישן מצות לא תעשה און מצות עשה:

מצות עשה קען מען מקיים זיין נאָר מן המותר בפיך [11] מיט דברים המו־תרים (וואָס זיינען מקבל חיות פון קליפת נוגה [12]). מצות ל"ת וועלן אויסגעפירט דוקא דורך (ניט טאָן קיין) דברים האסורים — וועלכע נעמען זיך פון ג' קליפות הטמאות.

דער טעם דערויף איז: דער אור אלקי וואָס ווערט נמשך דורך קיום מצות עשה איז אַזאַ וואָס איז זיך „מתלבש בכלי" (פון דעם גופא, וואָס די מעשה המצות קען זיין אַ כלי צום אור וואָס איז זיך מתלבש אין איר, איז אַ ראי' אַז דער אור איז אַזאַ וואָס קען אויפגענומען ווערן אין די גדרים פון אַ כלי [14]). און דערפאַר קען ער ניט נמשך ווערן אַזוי נידעריק — ביז צו אין די דברים האסורים פון ג' קליפות הטמאות [15].

דאַקעגן דער אור וואָס ווערט נמשך דורך קיום מצות ל"ת, איז אַ בלתי־מוגבל לגמרי (און דעריבער איז זיין המשכה ניט דורך אַן עשי' חיובית (כלי), נאָר דורך דער וויירקונג פון שלילה — וואָס דער מענטש איז דוחה און טוט ניט דעם איסור [13]), און וויי־באַלד אַז אַט־דער אור האָט ניט אין זיך קיין הגבלות, קען ער דעריבער נמשך ווערן, אַן שום באַגרענעצונג, ביז צו גאָר נידעריק — און פועל זיין אויך דאָרט [16].

און עד"ז איז אויך די מעלה פון מצות נר חנוכה [16]: דורכן קיום פון

צריכות להיות ברה"ר (ואדרבא מקרא מגלה — הוא בביהכנ"ס), ומזה מובן, שמה שנר חנוכה מצותה מבחוץ דוקא הוא (לא רק מצד הענין דפרסומי ניסא, כ"א) לפי ש־ענינה הוא להאיר בחי' טורי דפרוזדא, כד־לקמן בפנים (ד"ה ז"ח תש"ד שם).

12) שבת כח, ב. וש"נ.

13) ראה תניא רפל"ז. ובכ"מ.

14) תו"א נב, ד. לקו"ת פקודי ו, ד. המשך מצה זו שם ס"מ ואילך. ד"ה מאי מברך ש"ת (בסה"מ ה'תש"ס, וגם בסה"מ קונט' ח"ג).

15) ראה דרמ"צ קצא, א.

16) בכ"מ מבואר [לקו"ת שם. המשך מצה זו שם (פמ"א ואילך). סד"ה מאי מברך הנ"ל. וראה גם תו"א שם], אשר כל המצות דרבנן, מכיון שענינם הוא דחי"ת והרחקת הרע (כי גם „מצות" (עשה) דרבנן הם דוגמת ה„גדרים וסייגים"), יש בהם המעלה דל"ת.

ומ"מ מעלה מיוחדת במצות נ"ח, שבכל המצות דרבנן הל"ת שבהם הוא רק בהכוונה ותכלית שלהם [דבכללות הוא, מה שהם גדרים וסייגים לד"ת כנ"ל. וכן בפרטי ענינם, וכמו מצות נט"י, שענין עשיית המצוה היא המשכת בחי' אור החכמה, אלא שהכוונה בהמשכה זו היא — דחי"ת החיצונים], משא"כ מצות נ"ח, הרי ענינה של עשי"ת המצוה גופא הוא — להאיר מבחוץ את קו השמאל ובחי' רה"ר. ועצ"ע.

אט־דער מצוה ווערט נמשך אזא אור, וואס האט בכח צו באלייכטן אויך דעם קו השמאל און רשות הרבים[17].

ד. אין אמת'ן איז אין מצות נר חנוכה פאראן־א מעלה אויך לגבי מצות ל"ת — ווייל אין איר איז דא אויך די מעלה פון מ"ע[18]: דורך מל"ת איז מען דוחה די דברים האסורים, מען איז זיי אבער ניט מברר. משא"כ דורך נ"ח באלייכט מען דעם "שמאל" און "רשות הרבים"; מען פועל'ט (נאכ'ן "מסרת . . רבים ביד מעטים" אז) "ברבים היו עמדי", אז אויך דער (רשות ה)"רבים" ווערט (ליכטיג) "עמ־די"[19] — בדוגמת מ"ע וואס דורך איר ווערט נתברר דער דבר הגשמי מיט וועלכע מען טוט די מצוה[20].

און דאס איז אויך די שייכות פון נר חנוכה צו "ותורה אור"[21] — ווייל אויך תורה איז זיך מתלבש און לאזט זיך ארופ צו דן זיין אויך וועגן דב־רים האסורים און דברים טמאים, און דורך דעם אור התורה וואס מען איז דארט ממשיך, איז מען מברר[22] די ניצוצות הקדושה וואס געפינען זיך דארט און מען איז זיי מעלה אין קדושה[23].

ה. ס'איז ידוע, אז די ז' מצות דר־בנן (וואס נ"ח איז בכללם) ווערן נמשך און קומען פון די מצות התורה[24]. איז דערפון מובן אז אין מצות התורה איז פאראן א מצוה וואס באלייכט דעם "שמאל" און רה"ר — בדוגמת מצות נ"ח.

---

17) ראה סדור ערה, ג. מצה זו שם פ"ס. ד"ה ויאמר משה תש"ד פ"כ.

18) בכללות, כל המצות דרבנן, מכיון שהם בקום ועשה (נוסף להמעלה דמל"ת שיש בהם — מכיון שענינם הוא דחיית הרע) יש בהם (גם) המעלה דמ"ע (מקומות שנסמנו בהערה 16). אלא שבכל המצות דרבנן — ענין ה"מצות עשה" שבהם הוא בנוגע להמצוה — המשכת האור; שלהיותם בקום ועשה, נמשך האור בכלים. אבל בנוגע מעלת הל"ת שבהם (מה שהם דוחים את הרע) — הרי ענין זה בהם הוא בדרך דחי', ולא בדרך בירור. משא"כ במצות נ"ח, ה"עשה" וה"לא תעשה" שבה הם באותו הענין עצמו: הל"ת שבה — מה שהיא שייכת לקו השמאל ורה"ר — הוא בדרך בירור (ראה ד"ה ויאמר משה שם), שהיא מאירה אותם.

19) תהלים נה, יט. ירושלמי סוטה פ"א סה"ת. וראה גם במדב"ר פ"ט, כד.

ולהעיר אשר יום הראשון דחנוכה [אשר "עיקר הנס ביום הא' . . והוא כולל ז' ימים" — ש"א ד"ה בכ"ה בכסלו פמ"ב] חל בשבעת הימים די"ט כסלו* — והרי מענינו של יט כסלו הוא "פדה בשלום נפשי וגו' כי ברבים היו עמדי". וי"ל שלכן הסיום וחותם דאגה"ק (ס"ב) "אחר ביאתו מפ"ב" הוא "יתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים וגו'".

20) אלא שהבירור דמ"ע הוא רק בדברים שמק"ג, ונ"ח מאירה גם את קו השמאל ורה"ר כנ"ל (ובדוגמת המבואר בדרמ"צ שם בענין התשובה).

21) ראה תו"א מב, ג. סדור שם. המשך מצה זו שם. ד"ה נ"ח תרמ"ג פ"ד.

22) ראה גם לקו"ת ראה ל, ב. ושם (לא, ב), שהוא כענין ערבים עלי דברי סופרים.

23) ראה גם המשך מצה זו שם, וד"ה ויאמר משה שם, שזהו הדמיון דנ"ח לתורה. ובהמשך מצה זו שם (ולהעיר גם מתו"א מב, סע"ג), שבנ"ח יתרון לגבי תורה. עי"ש.

וי"ל שזהו גם מה שנ"ח גורם לאור התורה (ראה שבת כג, ב. וברש"י שם ד"ה בנים) — כי דבר הגורם יש לו יתרון על הדבר הנמשך על ידו (המשך וככה תרל"ז סע"ו).

24) אגה"ק סכ"ט (קנ, א).

---

*) שייכות המספרים יט כה — מובנת עפמש"כ בתו"א בראשית (ו, ריש ע"ד) ולקו"ת נצבים (מז, סע"ב) והנהות הצ"צ לשם.

די מצוה וואָס איז פֿאַרבונדן מיט „שמאל" איז מצות תפלין[25] — די תפלין של יד וואָס מען דאַרף לייגן אויפן „יד כהה". ובפרט לפי המבואר בזהר[26], אַז דאָס וואָס מען לייגט תפלין אויפן יד שמאל איז בכדי צו „איינבינדן" דעם יצה"ר שבלב אַז אויך ער זאָל ווערן משועבד צו אלקות — קומט דאָך אויס אַז דורך תפלין טוט זיך אויף דער ענין ווי ביי נר חנוכה, צו באַלייכטן אויך דעם צד השמאל.

עד"ז איז אויך בנוגע צו תפלין של ראש[27]: דאָס וואָס דער של־ראש דאַרף זיין מגולה, איז עס בכדי אַז „וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"[28]. קומט דאָך אויס, אַז ענינם איז צו באַווייזן אלקות (אויך) צו עמי הארץ און פועל'ן אין זיי „ויראו".

דערמיט ווערט מען פֿאַרשטיין דעם לשון רז"ל „הוקשה כל התורה כולה לתפלין"[29] — כאָטש אַז דער פֿאַר־גלייך צו תפלין ווערט דאַרט געמיינט בנוגע מצות — ווייל וויבאַלד אַז מצות תפלין פֿועל'ט אויך אויף דעם „שמאל" און „עמי הארץ", האָט זי אין זיך אויך די מעלה פון תורה וואָס פֿועל'ט אַ בירור אויך אין גקה"ט.

ו. עס שטייט אַז מען דאַרף מרבה זיין אין משך פון די חנוכה־טעג בנתינת צדקה[30], „בממון וגוף"[31] — צדקה בגשמיות און, כמובן, אויך צדקה ברוחניות. איז היות אַז די מצוה פון תפלין האָט, ווי געזאָגט, אַ שייכות מיוחדת צו מצות נ"ח

(און ס'איז נאָך דאָ אויך אין דעם אַ יתרון אין תפלין אויף נ"ח: דאָס וואָס נ"ח איז משמאל, איז נאָר דאַן ווען ס'איז דאָ מזוזה מימין[32], משא"כ תפלין דאַרפן אַלעמאָל זיין אויף יד כהה און — דער של ראש — מגולה) —

דאַרף מען דעריבער אויסנוצן די ימי החנוכה במיוחד, מיט דער מעג־לעכסטער השתדלות, אויך אום צו פֿאַרשטאַרקן „מבצע תפלין".

---

25) וא"ז סותר למ"ש לעיל הערה 1 — כי במצות נ"ח (וכן בשאר המצות (דרבנן)) כמה ענינים, ומה שנ"ח שייכת למזוזה פתח הבית — נמשך ממצות מזוזה, ומה ששייכת לקו השמאל — נמשך ממצות תפלין. וזה שענינה בנר ואור — לגרות דביהמ"ק.

26) ח"ג רפג, א.

27) וגם הרי „שלימות" תש"ר תלוי' בתש"י (ראה צפע"נ על הרמב"ם הל' תפלין פ"ד ה"ד — נעתק בלקו"ש ח"ט ע' 56 הערה 34* (וראה שם בפנים שזה שייך ל„ויראו ממך")).

28) תבא כח, יוד. ברכות ו, א. וש"נ.

29) קידושין לה, א. ולהעיר גם ממדז"ל (מדרש תהלים בתחלתו — א, ב) „קיימו מצות תפלין ומעלה אני עליכם כאילו אתם יגיעים בתורה יומם ולילה" — הובא ונתבאר בד"ה איתא במדרש תלים (נדפס בסה"מ תש"ח).

30) מ"א ריש הלכות חנוכה, הועתק בדברי נחמי' — השלמה לשו"ע אדה"ז סו"ס עת"ר. וראה שיחת שבת חנוכה תשכ"ה הערה 14 (נדפס לקמן ע' 443).

31) פרמ"ג באו"ח שם. וראה שיחה הנ"ל הערה 15.

32) וכאשר אין מזוזה בפתח יניחנה בימין (הגהות מיימוניות דלהלן. טואו"ח סו"ס תרע"א) — ככל המצות שצ"ל בימין (הגמ"י הל' חנוכה פ"ד ה"ז (הובא בב"ח לאו"ח שם), ר"ן שבת כב, א).

---

*) וראה לקו"ש חי"ט ע' 49 ואילך.

און אַז מען וועט פועל זיין ביי אַ אידן ער זאָל מקיים זיין מצות תפלין, וועט דורכדעם זיין, כפסק חז"ל במש־נה [33] (וואָס טעה_בדבר משנה חוזר [34] ווייל עס איז גאָרניט שייכות אַ טעות אין דעם לפשיטות הענין [35]) "מצוה גוררת מצוה" — און דער פסק איז דאָך בנוגע יעדער מצוה; ועל אחת כמה וכמה בשייכות צו מצות תפלין וואָס צו איר זיינען צוגעגליכן אַלע מצות [36] (ובפרט לפי המבואר בזהר אַז דורך קיום מצות תפלין איז מען מש־עבד דעם יצה"ר, כנ"ל) — אשר ע"כ איז דאָך זיכער אַז דאָס וועט אים סוף כל סוף דערברענגען צו דעם קיום פון שאר המצות.

און כשם ווי דער נס חנוכה האָט זיך אויסגעדריקט ניט בלויז אין דעם וואָס "לעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה" — וואָס מען איז געוואָרן געהאָלפן און אויס־געלייזט פון די "טמאים", "רשעים" און "זדים" טראָץ דעם וואָס זיי זיי־נען געווען "גבורים" און "רבים" — נאָר האָט אויך דערפירט דערצו אַז "ואח"כ באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך";

אַזוי וועט אויך די מצוה פון תפלין ניט נאָר ברענגען די "תשועה" און "פורקן" פון די "עמי הארץ" — וואָ־רום עס וועט זיין דער "ויראו ממך", זיי וועלן נתבטל ווערן פאָר אידן ביז אין אַן אופן פון "וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם" [37],

נאָר נאָך מער — אַז "אחר כך" וועט עס צוברענגען צום "באו בניך לדביר ביתך" — אין ביהמ"ק השלי־שי וואָס וועט אַראָפקומען און נתגלה ווערן למטה [38], בקרוב ממש.

(ממאמר ושיחת שבת חנוכה תשכ"ח)

---

33) אבות פ"ד מ"ב.

34) סנה' לג, א. וש"נ. טושו"ע חו"מ רסכ"ה.

לאחרי תתימת הש"ס וכו' דין זה הוא גם בנוגע לדברי האמוראים וכו' (שם. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"א), מ"מ אינם בפשטות כ"כ כמו "משנה" (ממש) (ראה לקו"ש ח"ו ע' 52 הערה 27).

35) ראה טור חו"מ שם: כיון שהטעות בדבר הפשוט. ובב"י שם (בשם הרשב"א): דכל טועה בדבר משנה, דבר ברור . . ולא הוה לי' למיסמך עלי'.

36) וכפשטות הסוגיא קידושין שם, שהכ־ונה היא למצות התורה, עיי"ש.

ואף שבכמה מצות אמרו שהן שקולות כנגד כל המצות — הרי (א) אינו דומה "שקולה" ל"הוקשה". (ב) מהיקש זה (מה שכל המצות הוקשו לתפלין) למדין הלכה למעשה הלכות ודינים בכמה מצות.

37) לשון הכתוב (יהושע ב, יא) בנוגע לירידתו מנעולה של ארץ ד' עממין שהן כוללין כל ע' האומות.

38) ראה רש"י ד"ה אי נמי (ר"ה ל, סע"א. סוכה מא, סע"א). תוד"ה אין בנין (שבועות טו, ריש ע"ב — מתנחומא). זח"א כח, א. שם במהג"ע קיד, סע"א. ועוד.